Ma ütlesin, et mõnigi asi selle aja sees oli muutunud. Jah, oli ka. Selle kihelkonna wana kirikuõpetaja, kus Põlluotsa peremees wõõlmõlder oli, ei olnud enam elawate seas. Warsti pääle selle, kui Põlluotsa peremees oma tüttre ja Mardi asja pärast tema käest oli nõuu küsimas käinud, oli ta haigeks jäenud ja lühikese põdemise järele Kõigewägewama ja taewase Issanda kohtujärje ette läinud. Selle kohtujärje ette peame üks kord kõik astuma ja oma tegudest aru tegema. Meie peame aga ka sest aru andma, kas meie õigel wiisil ja õiglasest südamest oleme oma rahwa kasu püüdnud. Õnn meile, kui seda õiglasest südamest oleme teinud! Siis wõime rahulise meelega Kõigenägewama ees tunnistada, et meie muud ei ole nõudnud kui õigust ja tõde. Üks kord seisame nii hästi meie, kes oma rahwa asja poole hoiame, nii kui ka meie rahwa asja wastased maailmade Walitseja ees. Selle pääle peame mõtlema ja oma rahwa kasu õiguse põhjal nõudma. Jumal laseb meie rahwa asja edasi minna. Tema, kes armastus, on meie Eesti rahwast raskest ihu- ja hinge-orjusest päästnud: hirmsa 600 aastase orjapõlwe haawad hakkawad paranema. Jumal on Eesti rahwa palwe hääle kuulnud ja armuline keiser maa pääl meie ihulikku elu kergitanud ja meile riigikodaniku õiguse annud. Armuline keiser Aleksander III. on ka meie rahwa saadikud heldeste wastu wõtnud. See kõik ei ole ialgi enne süüdinud. Eestlased olgu temale truud alamad ja tänagu teda.

Meie priiusest on see ka tulnud, et meil juba see õnn on kõrgemates ametites nii hästi kiriku-õpetaja kui ka adwokaadi, tohtri, keeleteadja ametis ja mujal ka oma Eesti sugu mehi näha, kui seda ka siia maani wähe on ette tulnud.

Niisugune lugu juhtus ka sääl kihelkonnas, kus Põlluotsa peremees elas. Ei see olnud mitte niisugune kihelkond, kus ennemuistne patronaadi õigus walitseb, mille järele üks ainuke mõisnik, kes patroni herra on, kihelkonnale õpetaja wõtab. Kihelkonna konwendi saadikud walisiwad siin õpetaja, kes juba enne sügiset ametisse astus. Uus

õpetaja aga oli sündimise poolest Eestlane. Koguduse Saksa liikmed ja nimelt mõisnikud oliwad küll selle une õpetaja wasta olnud, aga et Eestlased teda kui ühest suust soowisiwad ja et Eestlaste pool ka rohkem hääli oli, siis jäi wõit Eestlaste poole.

Põlluotsa Juhan wõõlmõldri ametis läks muidugi pea teda teretama, kahtis ju uut õpetajat näha saada, kahtis tundma õppida seda meest, kes „Maa sugust“ oli õpetajaks saanud ja keda ta weel ei olnud näinud, sest et ta sell pühapäewal, kui noor õpetaja prowijutlust pidas, haiguse pärast kiriku ei wõinud minna. Jlus, lahke ja peenike noor mees tuli talle kiriku-mõisas wasta. See'p see noor õpetaja oligi. Põlluotsa peremees teretas alandlikult, õpetaja teretas wasta. Peagi sobis lahke jutt. Õpetaja oli Põlluotsa peremehe meele pärast. Jutt puutus mitmegi asja külge ja wiimaks ka meie rahwa asja külge. Õpetaja oli wäga laduse jutuga mees ja seletas peagi Põlluotsa peremehele ära, et meie rahwa asi sugugi nii sant ei ole kui arwatakse ja et seda edendada õiglasest südamest ka sugugi patt ei ole. Ta ütles ka, et tema ise kõigest südamest Eesti rahwa ja Eesti keele poole hoiab ja ialgi oma rahwast ja keelt ei taha ära salata.

Ja waata imet! See oli kõik Põlluotsa peremehe meelt mööda. Kui ta poolteise tunni järele õpetaja jutult ära läks, oli ta nagu hoopis teine mees. Ta hakkas ise mõtlema ja ei lasknud enam teist oma asemel mõtelda. Ta läks üsna rõõmsal näol kodu.

Tema tütar Anu aga oli kewadest saadik alati kurw olnud ja kurwastusest palju kuiwemaks jäenud. See kurwastas isa südant, kes oma last ju armastas. Aga ialgi ei olnud ta Anuga enam selle asja üle rääkinud ega ialgi ka Mardist kõnelenud.

Sest päewast saadik oli ta hoopis lahke oma tüdre wasta ja räägis temaga sagedaste isamaa asjade üle. See oli Anule suureks hääks meeleks ja rõõmustas teda.

Ühel päewal oli Põlluotsa peremehel jälle asja õpetaja juure minna. Kui ta õpetaja tuppa astus, leidis ta —